

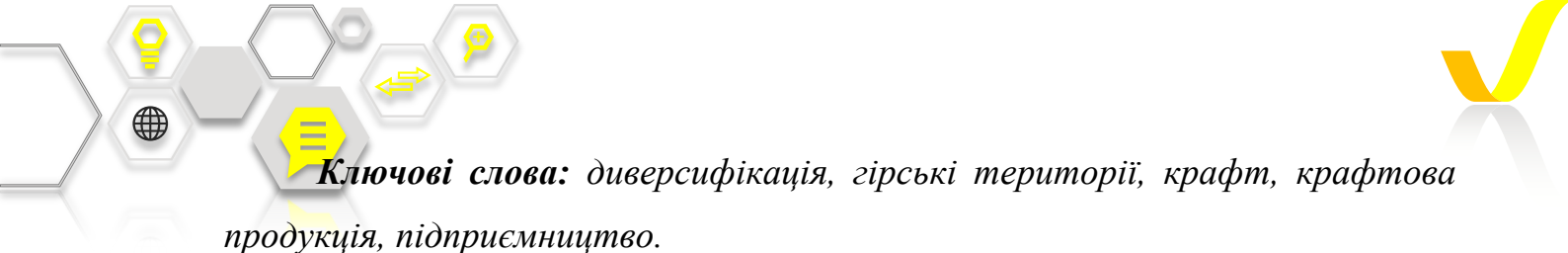
Особливості розвитку крафтового виробництва гірських територій

Феср Анастасія Євгенівна

аспірантка 3 курсу спеціальності 051 «Економіка» Мукачівський державний університет, м. Мукачево ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-0988-8871>

Прийнято: 14.07.2024 | Опубліковано: 29.07.2024

***Анотація.** У статті акцентовано, що одним з шляхів диверсифікації економіки гірських територій в сучасних умовах є виробництво крафтової продукції. Встановлено основні переваги та ознаки крафтового виробництва. Визначено ключові ресурси в гірських територіях: природні, культурні та історичні, соціальної співпраці, використання трудових ресурсів та ресурсів ідентичних виробів. Встановлені показники, що формують позитивний вплив крафтового виробництва на зростання соціально-економічного розвитку гірських територій, зокрема таких показників як ріст доходів та зайнятості населення, розвиток інфраструктури, роздрібної торгівлі, платежів до місцевого бюджету. Розроблено матрицю розвитку крафтового виробництва в межах гірських територій Закарпатської області за напрямками та наступними показниками: кількість підприємств, тип крафтового виробництва, види продукції, що випускається та їх вплив на диверсифікацію економіки гірських територій. Зроблено висновок про актуальність крафтового виробництва гірських територій Закарпатської області та необхідність розробки перспективного плану його розвитку для кожного населеного пункту територіальної громади..*

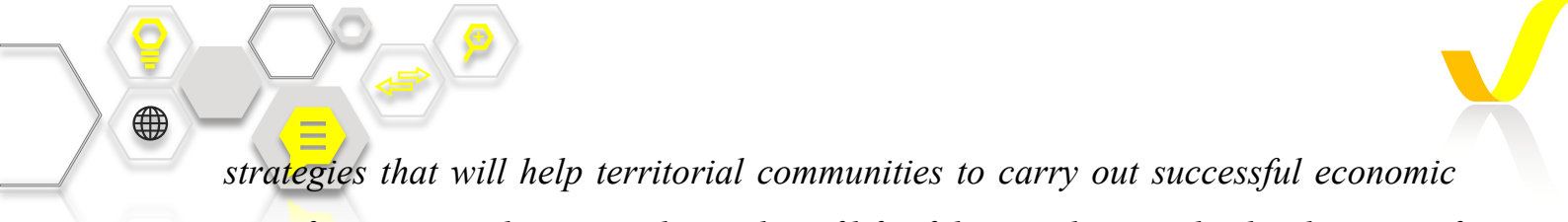
Ключові слова: диверсифікація, гірські території, крафт, крафтова продукція, підприємництво.

Peculiarities of the craft production development in mountain areas

Feer Anastasia Evhenivna

3rd year applicant for the PhD program, specialty 051 Economics, Mukachevo State University, Mukachevo ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-0988-8871>

Abstract. *The article outlines the importance of the craft production development as one of the key factors in the successful diversification of the economy of mountain settlements. The importance of mountainous areas as a source of natural resources and natural landscapes has been emphasized, as well as the economic vulnerability of these regions due to limited industrial specialization. Diversification of the economy is proposed as a strategy to reduce risks and create conditions for sustainable economic development. One of the ways to develop the economy of mountain areas in modern conditions is the production of craft products. The main advantages and characteristics of craft production have been established. The key resources in the mountainous territories have been defined: natural, cultural and historical, social cooperation resource, use of labor resources and resources of identical products. Indicators that shape the positive impact of craft production on the growth of social and economic development of mountain areas, in particular, such as the growth of incomes and employment of the population, the development of infrastructure, payments to the local budget, and retail trade, have been proposed. A matrix of the development of craft production within the mountain areas of Zakarpattia region has been developed in six directions and the following indicators: the number of enterprises, the type of craft production, types of products produced and the impact on the diversification of the economy of the mountain areas. A conclusion was made about the relevance of craft production in the mountainous territories of Zakarpattia region and the need to develop effective*

strategies that will help territorial communities to carry out successful economic transformation and improve the quality of life of the population. The development of craft production actively contributes to the increase in the flow of tourists, the development of the hotel and restaurant business, and the activation of local entrepreneurship. However, for the practical implementation of these approaches and the achievement of positive results in the development of mountain regions, the active participation of the state, local authorities and the business community is necessary.

Key words: *diversification, mountain areas, craft, craft products, entrepreneurship.*

Постановка проблеми. Крафтова індустрія має своє коріння в історії. Вона відображає потреби та прагнення людей до неповторності, якості та індивідуалізації товарів. У середні віки клієнти цінували майстерність та якість товарів, створених руками майстрів. Це був час, коли продукція із позначенням «зроблено вручну» була надзвичай цінною. Виробництво крафтової продукції залишається актуальним і в наш час, особливо для гірських регіонів, що зумовлено нижчим соціально-економічними можливостями їх розвитку порівняно з рівнинними і вимагає особливих підходів до політики сталого регіонального розвитку гірських територій. Існує кілька причин, через які крафтова індустрія стала такою популярною в наш час.

- **Індивідуальність.** Крафтові товари відрізняються від масових продуктів своєю унікальністю. Вони створюються з любов'ю та увагою до деталей, що надає їм особливого характеру та стилю.
- **Якість та екологічність.** Крафтові товари виготовляються з високоякісних та натуральних матеріалів. Вони не містять шкідливих хімічних добавок та виключають використання масових технологій, що робить їх безпечнішими для здоров'я.

- Підтримка місцевих виробників. Купівля крафтових товарів сприяє розвитку місцевої економіки та підтримує місцевих виробників. Це допомагає зберегти унікальні традиції та культуру регіонів.

Крафтова індустрія стала потужним двигуном економічного зростання, залучаючи інвестиції та створюючи нові робочі місця. Крафтова промисловість охоплює різні сфери виробництва та продажу товарів, гарантуючи поживачам високу якість та неповторність продуктів, які не можна знайти у масовому виробництві.

Сьогодні крафтова промисловість продовжує розвиватися і розширюватися. Все більше підприємців та споживачів усвідомлюють переваги ручного виробництва та якісних товарів. Це створює сприятливе середовище для подальшого розвитку та успішного майбутнього крафтової індустрії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню сучасного стану крафтового виробництва та аграрних підприємств в Україні присвячені публікації багатьох науковців, зокрема таких, . Дудчик О.Ю., Яренчак М.В., Бабінян Л.Н. [9], Калініченко Л.Л. [10], Корнілова В.В. [11], Кульчицька А. Є., Царьова Т. О. [12], Осадчук І.В., Боліла С.Ю., Кириченко Н.В. [13], Паска М. З., Графська О. І., Кулик О. М. [14] та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас, попри значну кількість публікацій з даної проблематики, окремі теоретичні і практичні аспекти розвитку крафтового виробництва гірських територій потребують подальшого поглиблення. На основі отриманих результатів визначено всю сукупність чинників, які здійснюють вплив на розвиток гірських населених пунктів регіону з урахуванням існуючих нових викликів та процесів децентралізації.

Метою статті є дослідження впливу крафтового виробництва на економіку гірських територій та можливі шляхи вирішення наявних проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Слово крафт, крафтовий дедалі ширше використовується науковцями, практиками і набирає

популярності, починаючи приблизно з 2012 року. Воно походить від англійського слова «craft», яке перекладається як майстерна робота або ремесло. Цим словом часто називають продукти, зроблені не на заводі, а в майстерні маленькими партіями за індивідуальними рецептами. Як правило, крафтові продукти за своєю природою повинні відрізнятися від масового виробництва набагато вищою якістю, насиченим смаком та натуральними інгредієнтами [8]. Наприклад, крафтове пиво вариться на маленькій сімейній пивоварні за унікальним рецептом із найдобірнішої сировини. «Крафтовий одяг» шиється в штучній кількості за індивідуальними ескізами. Зазначимо, що одним із шляхів диверсифікації економіки гірських територій є розвиток крафтового виробництва, під яким, відповідно до останніх досліджень, розуміється виготовлення товарів, який базується на ручній праці, традиційних методах виробництва та використанні високоякісних, природних матеріалів [1]. Основні ознаки крафтового виробництва (рис. 1):

1) обмежене виробництво; 2) фокус на традиційні методи приготування, унікальні ремесла та традиції; 3) фокус на якісні інгредієнти; 4) фокус на локальні інгредієнти та підтримка місцевого господарства.

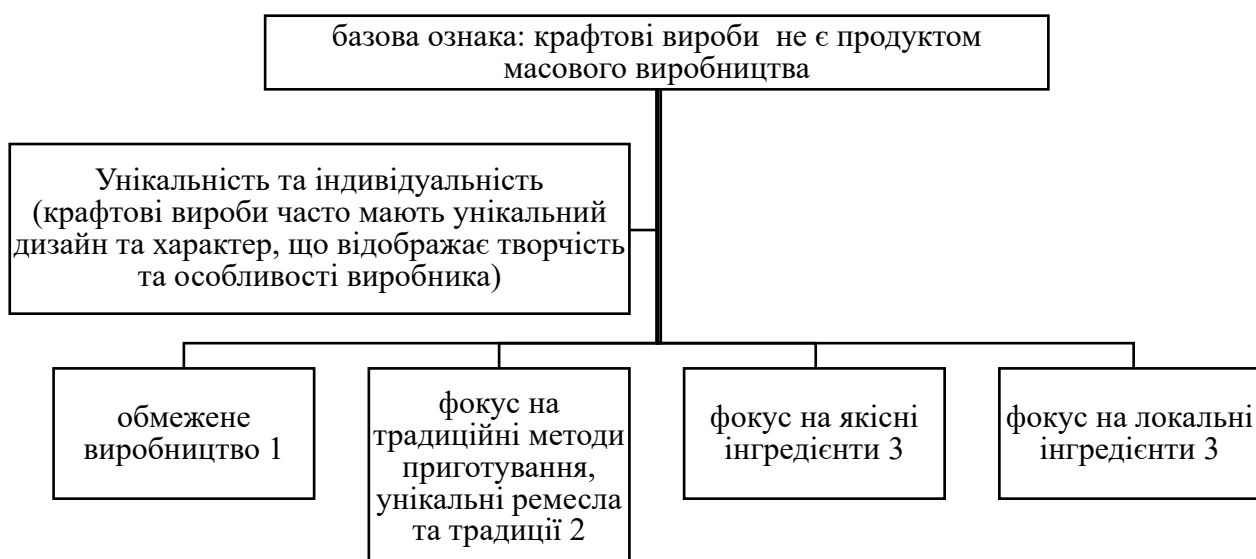
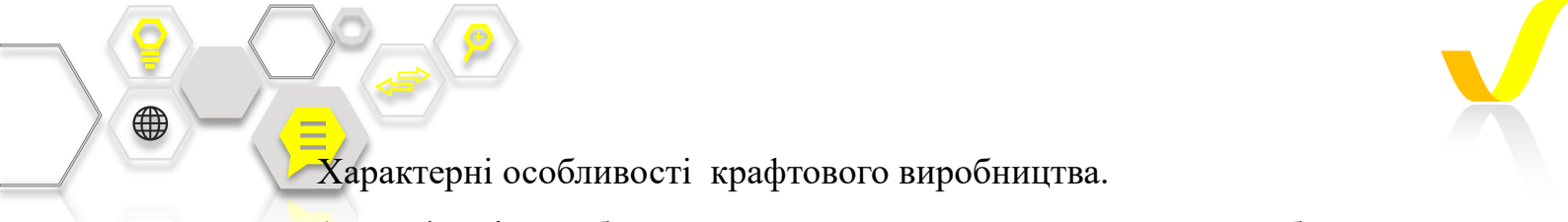

Рис.1. Основні ознаки крафтового виробництва

Джерело: [1-2; 6-7]

Характерні особливості крафтового виробництва.

1. Крафтові вироби зазвичай виготовляються в невеликих обсягах, що дозволяє зберігати унікальність та якість кожного екземпляру.

2. Крафтові виробники нерідко використовують старовинні методи виробництва, передаючи унікальні ремесла та традиції з покоління в покоління.

3. Вироби виготовляються з використанням високоякісних інгредієнтів, що забезпечує їхню відмінну якість та естетичний вигляд.

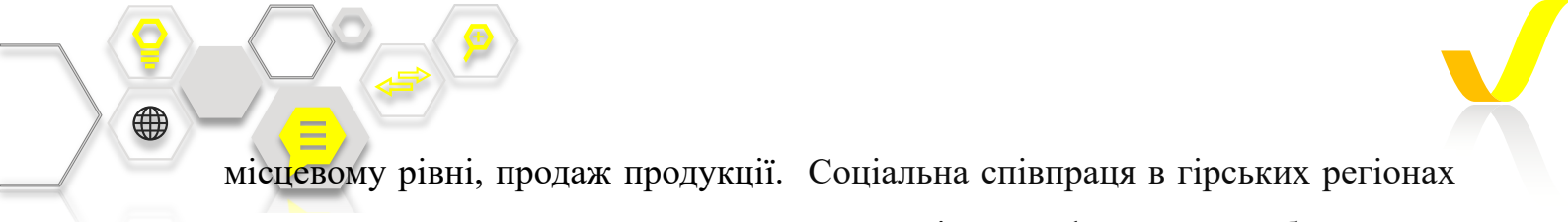
4. Виробники часто використовують місцеві ресурси та матеріали, сприяючи розвитку місцевого господарства та економіки.

Відтак, за змістом ознак та особливостей крафтового виробництва у гірських територіях, можна відзначити кілька ключових ресурсів, завдяки яким таке виробництво може стати одним із шляхів диверсифікації локальної економіки. Зокрема, цьому сприяє: кілька ключових ресурсів, відповідно до їх впливу на місцеві економіки, зокрема [1-2]:

1. Природні ресурси. Зазначимо, що гірські регіони багаті на унікальні природні ресурси, такі як рідкісні рослини, гриби, мінерали, що можуть бути використані для виготовлення крафтових продуктів. Відтак, наявність природних ресурсів створює можливості для розвитку місцевого крафтового виробництва, яке базується на цих ресурсах.

2. Культурні та історичні ресурси. Багаті культурні та історичні традиції гірських регіонів є основою для створення унікальних крафтових продуктів. Наприклад, традиційні мотиви, розписи, орнаменти або техніки обробки можуть бути використані для створення унікальних крафтових продуктів, що відображають місцеву культуру. Збереження та розвиток цих традицій впливає на формування ідентичності та привертає увагу туристів, що сприяє розвитку місцевої економіки через туризм.

3. Ресурси соціальної співпраці. У гірських регіонах праця місцевих жителів є ключовим фактором розвитку крафтового виробництва. І успіх соціальної співпраці формують: спільні проекти та ініціативи, кооперація на

місцевому рівні, продаж продукції. Соціальна співпраця в гірських регіонах має значний вплив на конкурентоспроможність крафтового виробництва та розвиток місцевої економіки завдяки формуванню можливостей для об'єднання ресурсів та експертизи, збільшення масштабів виробництва, спільного маркетингу та продажів, створення спільного бренду та ідентичності.

4. Ресурси використання працездатного населення. Використання трудових ресурсів характеризується показником зайнятості, при цьому крафтове виробництво формує ідентичність території за цим ресурсом, внаслідок альтернативного доступу місцевих жителів до специфічних форм зайнятості. Так, серед ресурсів використання трудових ресурсів нами виділені такі, як робота вдома, за сумісництвом, індивідуальна і кооперативна трудова діяльність та ін. Це може підвищити соціальну та економічну стабільність у цих регіонах.

5. Ресурси ідентичності виробів. Унікальні крафтові вироби можуть бути привабливими для покупців та стати прибутком для місцевих підприємців, що сприяє розвитку інфраструктури туристичного сектору. Серед таких ресурсів індивідуальність та автентичність, ексклюзивність та оригінальність, якість та ручна робота. Отже, ці ресурси не лише створюють привабливість крафтових виробів для покупців, але й сприяють розвитку туризму та місцевої економіки, оскільки створюються нові можливості для місцевих підприємців та розвивають інфраструктуру туристичного сектору.

При цьому складовими, що формують позитивний вплив крафтового виробництва на економіку гірських територій, є такі показники, як зростання доходів населення, збільшення зайнятості, зростання обороту місцевої торгівлі та розвиток інфраструктури дрібних ручних виробництв [3-5].

Зазначимо, що за матрицею розвитку крафтового виробництва станом на 2024 р. (табл. 1) у межах гірських територій Закарпатської області розвиваються 87 крафтових виробництв, за такими напрямками, як: (1) сироваріння та виготовлення молочних продуктів; (2) виготовлення меду; (3)

випікання хліба; (4) виробництво шоколаду або морозива;

(5)

виробництво косметики та прикрас; (6) виробництво декору та меблів.

Таблиця 1

Матриця розвитку крафтового виробництва у межах гірських територій
Закарпатської області, станом на 2024 р.

Напрямки	Кількість підприємств, од	Типи крафтових підприємств	Види продукції	Вплив на диверсифікацію економіки
1	39	Сироварні, молочарні, фермерські господарства 1	Сири та молочні продукти	сільське господарство
2	30	Пасіки, медоварні, майстерні 2	Натуральний мед, медові солодощі та алкогольні напої	Пасічне господарство, бджільництво в регіоні, туризм.
3	5	Крафтові пекарні 3	Натуральний хліб та випічка	сільське господарство, місцеве виробництво продуктів, туризм
4	5	Майстерні, сімейні підприємства 4	морозиво з незвичайними смаками, шоколадні вироби	
5	8	Майстерні, миловарні, студії 5	Косметика, мило, натуральні прикраси	місцеве виробництво продуктів
6	4	Майстерні, приватні цехи 6	Декоративні елементи для меблів та комоди	

Джерело: власна розробка автора

Ознаками крафтового виробництва є:

- обмежене виробництво, зазвичай зосереджене на невеликих обсягах продукції; фокус на традиційних методах виробництва сирів та молочних продуктів, використання якісних та натуральних інгредієнтів, можливо, власного виробництва, підтримка місцевого господарства та екологічно чистого виробництва.

- ручне або обмежене виробництво меду та медових продуктів, зосередження на традиційних методах виробництва та обробки меду, використання природних та натуральних інгредієнтів, можливо, з місцевого джерела, підтримка бджільництва та екологічного виробництва.

- обмежене виробництво, зазвичай зосереджене на виготовленні натурального та високоякісного хліба; фокус на традиційних рецептах та методах приготування, використання якісних інгредієнтів, можливо, місцевого походження, підтримка місцевого господарства та виробництва екологічно чистої продукції.

- ручне або обмежене виробництво морозива та шоколадних виробів; фокус на створенні незвичайних смаків та унікальних рецептів, використання високоякісних інгредієнтів, можливо, місцевого походження, підтримка місцевого господарства та традиційного ремесла.

- ручне виробництво косметики, мила та прикрас; фокус на використанні натуральних інгредієнтів та традиційних методах виготовлення, підтримка місцевих ремісників та виробництва екологічно чистої продукції.

- виробництво декоративних елементів для меблів та інтер'єрів; фокус на ручній роботі та використанні якісних місцевих матеріалів, підтримка місцевих ремісників та розвитку місцевого дизайну.

В цілому ці напрямки сприяють створенню різноманітних робочих місць, забезпечують додаткові доходи для місцевих жителів та підтримують місцеві традиції та культуру.

Аналізуючи особливості розвитку крафтового виробництва на гірських територіях Закарпатської області, можна відзначити кілька ключових моментів, що визначають можливі напрямки диверсифікації економіки:

1. Сироваріння та виготовлення молочних продуктів. Обґрунтування доцільності – створення додаткових робочих місць та збільшення доходу місцевого населення. Виробництво натуральних молочних продуктів може також залучити туристів, що сприяє розвитку туристичного бізнесу в регіоні.

2. Виготовлення меду та продуктів на його основі. Обґрунтування доцільності – сприяє збереженню традиційного пасічного господарства та розвитку бджільництва в регіоні. Це створює можливості для розвитку екологічного та агротуризму.

3. Випікання хліба. Обґрунтування доцільності – сприяє розвитку місцевої культури харчування, а також створює попит на сільськогосподарську продукцію.

4. Виробництво шоколаду або морозива. Обґрунтування доцільності – інновації для місцевої господарської діяльності, створення додаткових можливостей для розвитку туризму та ресторанного бізнесу.

5. Виробництво косметики та прикрас. Обґрунтування доцільності – відбиття унікального характеру регіону та сприяння монетизації місцевої культури та традицій. Розвиток крафтового виробництва косметики та прикрас у гірських територіях створює додаткові можливості для місцевого бізнесу та розвитку туризму.

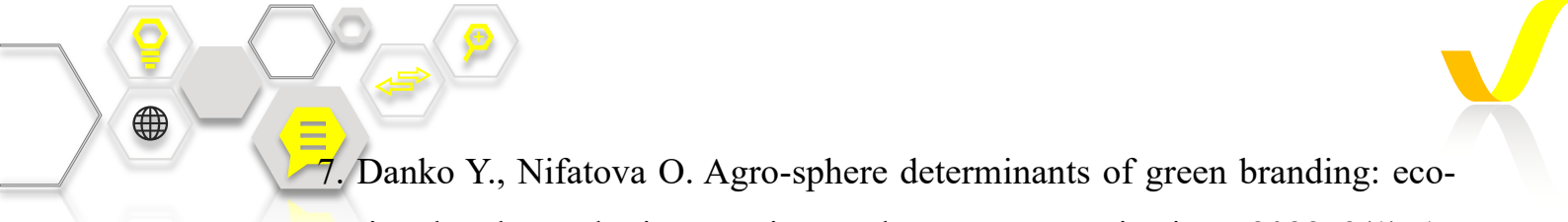
6. Виробництво декору та меблів, а також одягу, взуття, аксесуарів, іграшок тощо. Обґрунтування доцільності – відбиття унікального характеру регіону та сприяння монетизації місцевих ремесел.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Гірські території традиційно відносяться до відсталих в економічному відношенні регіонів. Вбачається, що одним із шляхів диверсифікації економіки гірських територій є розвиток крафтового виробництва. Розвиток крафтового виробництва сприяє збільшенню потоку туристів, розвитку готельно-ресторанного бізнесу та місцевого підприємництва. Проте, для практичної реалізації цих підходів та досягнення позитивних результатів у розвитку гірських регіонів необхідна активна участь держави, місцевої влади та бізнес-спільноти. Подальші наукові дослідження будуть направлені на розроблення ефективних стратегій, які допоможуть територіальним громадам здійснити успішну економічну трансформацію та підвищити якість життя населення.

Список використаних джерел

1. Yurovchyk, V., Marusei, T., Kotsiuk, V. The contemporary role of "craft" production in the development of tourism and restaurant industry. Інвестиції, практика та досвід. 2023. URL: https://www.researchgate.net/publication/373230072_the_contemporary_role_of_craft_production_in_the_development_of_tourism_and_restaurant_industry (дата звернення: 05.07.2024).
2. Osadchuk, I. Bolila, S. Kyrychenko, Natalia. The development of craft organic family farming as a direction for overcoming rural unemployment. Ефективна економіка, 2020. URL: https://www.researchgate.net/publication/341054928_the_development_of_craft_organic_family_farming_as_a_direction_for_overcoming_rural_unemployment (дата звернення: 28.06.2024).
3. Івашина Л., Бишовець Л., Оліферчук, О. Крафтові сири як ерспективний екопродукт для закладів ресторанного господарства. Innovations and Technologies in the Service Sphere and Food Industry, 2023. Вип. 2 (8). С. 32-39.
4. Ірина Глотова. Minecraft для фермера: абетка розвитку дрібнооптового виробництва харчів. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/minesraft-dla-fermera-abetka-rozvitku-dribnooptovogo-virobnictva-harciv> (дата звернення: 15.06.2024 р.).
5. Осадчук І. В. Розвиток крафтового органічного сімейного фермерства – шлях до подолання безробіття на селі URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/63.pdf (дата звернення: 25.06.2024 р.).
6. Duarte Alonso, A. and Northcote, J. Investigating farmers' involvement in value-added activities: A preliminary study from Australia. British Food Journal. 2013. Vol. 115. No. 10. P. 1407–1427. DOI: <https://doi.org/10.1108/BFJ-04-2011-0104> (дата звернення: 20.06.2024 р.).

7. Danko Y., Nifatova O. Agro-sphere determinants of green branding: eco-consumption, loyalty, and price premium. Palgrave Communications. 2022. 9(1). 1–9.

8. <https://play.google.com/store/apps/details?id=radio.kontur.ru&hl=uk> (дата звернення: 20.06.2024 р.).

9. Дудчик О. Ю., Яренчак М. В., Бабінян Л. Н. Роль малого та середнього бізнесу в економіці України. *Економіка та управління підприємствами*, 2019. № 6(74). С. 65–70.

10. Калініченко Л. Л. Проблеми розвитку крафтової діяльності в Україні. *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*, 2022. № 5 (63). С. 26-33.

11. Корнілова В. В., Корнілова Н. В. Сучасні тенденції розвитку гастрономічного туризму. *Ефективна економіка*, 2018. № 2.

12. Кульчицька А. Є., Царьова Т. О. Специфіка та тенденції розвитку ринку крафтової продукції в Україні. *Актуальні проблеми економіки та управління*, 2018. № 12. С. 3-14.

13. Осадчук І. В., Боліла С. Ю., Кириченко Н. В. Розвиток крафтового органічного сімейного фермерства – шлях до подолання безробіття на селі. *Ефективна економіка*, 2020. № 4.

14. Паска М. З., Графська О. І., Кулик О. М. Сучасні аспекти формування крафтових продуктів у ресторанній справі. International scientific and practical conference. Prague: 2020. P. 76–80.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>